

Zpráva o šetření ve věci výkonu sociálně-právní ochrany a ústavní výchovy nezletilé Kateřiny

Obrátila se na mě paní A. A., poručnice nezletilé Kateřiny (nar. xxx), s podnětem směřujícím proti postupu Městského úřadu Jablonec nad Nisou (dále též „OSPOD“) při výkonu sociálně-právní ochrany Kateřiny.

Kateřina byla v květnu 2018 odebrána z péče poručníků na základě předběžného opatření a svěřena do Dětského diagnostického ústavu, střediska výchovné péče a základní školy Liberec (dále „Dětský diagnostický ústav“ nebo „diagnostický ústav“). Stěžovatelka uvedla, že jim byl znemožněn kontakt s Kateřinou, a to proto, že Policie České republiky (dále též „PČR“ nebo „policie“) měla vydat „zákaz kontaktu“ z důvodu možného ovlivňování při vyšetřování podezření ze sexuálního zneužívání dívek synem poručníků C. A. (17 let). Dále namítala, že nedostávali o Kateřině ani žádné informace, přestože jsou poručníky. Kateřina je osobou se zdravotním postižením (sluchovým, mentálním a s ADHD).

Dne 4. května 2018 Kateřinu odvezli bez předchozího upozornění přímo ze školy do diagnostického ústavu. Sociální pracovnice to paní A. A. sdělila telefonicky s vysvětlením, že *„momentálně doma není bezpečno a že ji vezou za Radkou, protože vyrůstaly jako sestry“*. Stěžovatelka poukázala na to, že se podle jejího názoru mohl najít jiný než takto radikální způsob řešení situace, a to i s ohledem na zdravotní postižení Kateřiny (širší rodina atp.). Dále pokládá za nepřipustné, že jí takto citlivou věc sdělila sociální pracovnice pouze po telefonu. Očekávala, že je sociální pracovnice pozve k osobnímu projednání a vše jim vysvětlí, a to včetně důvodů, které vedly k odebrání dítěte z rodiny.

Na základě uvedeného podnětu jsem **zahájila šetření** postupu **Městského úřadu Jablonec nad Nisou** při výkonu sociálně-právní ochrany nezl. Kateřiny se zaměřením na:

- odebrání dítěte z péče poručníků;
- následné (ne)projednání situace, spolupráce a poskytování informací poručníkům a
- oprávněnost a nezbytnost úplného znemožnění kontaktu (proč například nebyl možný alespoň kontakt asistovaný).

Šetření jsem následně rozšířila i na postup **Dětského diagnostického ústavu Liberec** při výkonu ústavní výchovy nezl. Kateřiny se zaměřením na otázky:

- spolupráce s podáváním informací poručníkům a
- realizace zákazu kontaktu s poručníky bez relevantního soudního rozhodnutí či rozhodnutí státního zástupce o předběžném opatření na zákaz kontaktu.

A. Shrnutí závěrů

K postupu **Městského úřadu Jablonec nad Nisou** při výkonu sociálně-právní ochrany nezl. Kateřiny konstatuji, že:

- **nepochybil** podáním návrhu na odebrání Kateřiny z péče poručníků (viz bod C.1);
- **pochybil**, když v bezprostřední souvislosti s odebráním Kateřiny z péče s poručníky situaci osobně neprojednal a neinformoval je o dalším postupu a dále s poručníky nespolupracoval a nepodával jim dostatečné informace o řešení situace Kateřiny (viz bod C.2);
- **pochybil**, když akceptoval zákaz kontaktu poručníků s Kateřinou na základě sdělení PČR, ačkoliv PČR není kompetentní k vydání takového rozhodnutí, a také prosazováním potřeby a vhodnosti úplného zamezení kontaktu Kateřiny s poručníky (viz bod C.3).

K postupu **Dětského diagnostického ústavu Liberec** konstatuji, že:

- **pochybil**, když s poručníky nespolupracoval a nepodával jim dostatečné informace o Kateřině (viz bod C.2);
- **pochybil**, když realizoval zákaz kontaktu Kateřiny s poručníky bez relevantního soudního rozhodnutí, příp. rozhodnutí státního zástupce o předběžném opatření na zákaz kontaktu (viz bod C.3).

B. Skutková zjištění

Manželé A. A. a B. A. jsou dlouholetí pěstouni. Měli v pěstounské a poručnické péči celkem tři děti (Radku, Kateřinu a Karla). Nyní mají v pěstounské péči již jen Karla. Manželé A. A. a B. A. byli dlouhodobě hodnoceni jako kvalitní pěstouni. Od roku 2014 se začaly objevovat potíže v jejich partnerském soužití. OSPOD šetřením na základě anonymního oznámení nezaznamenal zanedbávání či protiprávní jednání vůči dětem. Zjistil, že krize partnerského soužití pěstounů měla dopady na děti.

Na jaře 2018 došlo v rodině k incidentu, kdy měl pěstoun fyzicky napadnout Radku tak, že měla velké hematomy na zádech. OSPOD byl školou přivolán následujícího dne k řešení věci. Pan B. A. k incidentu uvedl, že Radka neposlechla před návštěvou, aby ztlumila televizi. Poté měla Karla tlouct balicím papírem. Manželé A. A. a B. A. ji poslali před dům, kde křičela. Pan B. A. šel za ní ven, aby ji uklidnil. Radka tvrdila, že ji pak pan B. A. odtáhl do kůlny, kde ji bil. Pan B. A. tvrdí, že ji nebil, že si zranění způsobila sama. Oznámení na pana B. A. podala ze msty, neboť s ní měli v rodině velké výchovné problémy. Podle pěstounů má sklony ke lhaní a agresivitě. Na základě tohoto incidentu si přála Radka odejít z rodiny. Nejprve byla svěřena do zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc (dále „ZDVOP“), odkud byla následně přemístěna z důvodu ukončení činnosti zařízení do Dětského diagnostického ústavu v Liberci. Ve věci zmíněného incidentu bylo zahájeno přestupkové řízení. OSPOD poukázal na skutečnost, že ze zprávy ZDVOP vyplývá, že hodnotili komunikaci pěstounů s Radkou jako agresivní. Dále OSPOD upozornil i na zprávy diagnostického ústavu, z nichž vyšly najevo některé problematické aspekty předchozí péče o Radku, např. že její vzdělávání bylo dlouhodobě podhodnoceno (nemá snížený intelekt, a neměla se tedy vzdělávat ve speciální škole), zvýšená potřeba podpory jejího sebevědomí, pocitu jistoty apod.

V diagnostickém ústavu se dále Radka svěřila, že ji měl syn pěstounů C. A. sexuálně obtěžovat. Zároveň uvedla, že podobné jednání mělo směřovat i vůči Kateřině. Z toho důvodu OSPOD neprodleně podal návrh na předběžné opatření na umístění Kateřiny do diagnostického ústavu společně s Radkou. Psycholožka diagnostického ústavu doporučila podporovat vazbu Radky a Kateřiny. Dívky byly pravidelně v kontaktu s babičkou ze strany pana B. A. Policie vede trestní stíhání syna pěstounů C. A. ve věci podezření ze zneužívání Radky, ve věci Kateřiny nikoliv. V září 2018 prvoinstanční soud rozhodl na návrh státního zástupce o zrušení poručnictví Kateřiny. Ve věci probíhá odvolací řízení.

C. Právní hodnocení

Předně uvádím, že činnost OSPOD a zařízení pro výkon ústavní výchovy vždy hodnotím pohledem **nejlepšího zájmu dítěte**, tedy v rozměrech nejvyšší kategorie a nejdůležitějšího hlediska posuzování jakékoli otázky týkající se dětí.

V různém kontextu a různé podobě (zájem, blaho či prospěch dítěte) je tento termín užíván řadou právních předpisů, např. ustanovením článku 3 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte,¹ ustanovením § 5 zákona o sociálně-právní ochraně dětí² či široce občanským zákoníkem.³ Termín hojně používá i soudní judikatura v čele s Ústavním soudem.⁴ Podat definici tohoto pojmu není jednoduché ani žádoucí, jelikož jeho náplň je v každém individuálním případě natolik specifická, že snaha o přesné vymezení by vedla spíše k jeho zjednodušení a riziku, že nebude vždy plně respektována zvláštnost situace toho kterého dítěte.⁵ Přesto lze kategorii nejlepší zájem dítěte přiřadit určité charakteristiky, o což se snaží například Úmluva o právech dítěte v ustanovení článku 3 odst. 2: „*Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, se zavazují zajistit dítěti takovou ochranu a péči, jaká je nezbytná pro jeho blaho, přičemž berou ohled na práva a povinnosti jeho rodičů, zákonných zástupců nebo jiných jednotlivců právně za něho odpovědných, a činí pro to všechna potřebná zákonodárná a správní opatření.*“

Právo na respektování soukromého a rodinného života chrání jak Úmluva o právech dítěte (čl. 7 a 9), tak rovněž evropská Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod (čl. 8).⁶ **Právo na soukromý a rodinný život zahrnuje nejenom vztahy mezi rodiči a dětmi, ale i faktické „rodinné“ vazby, vztahy mezi sourozenci či vztahy mezi blízkými osobami. Tuto**

1 Sdělení Federálního ministerstva zahraničních věcí č. 104/1991 Sb., o přijetí Úmluvy o právech dítěte.

2 Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů.

3 Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

4 Viz nálezy Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 554/04, ze dne 11. května 2005 (N 106/37 SbNU 397), sp. zn. II. ÚS 363/03, ze dne 20. ledna 2005 (N 12/36 SbNU 133) nebo sp. zn. IV. ÚS 695/2000, ze dne 19. dubna 2001 (N 66/22 SbNU 83); dostupné na <http://nalus.cz>.

5 Povinnost vyhodnocovat zájem dítěte ve světle konkrétních okolností vyslovuje Ústavní soud opakovaně (viz např. nález sp. zn. I. ÚS 1506/13, ze dne 30. května 2014, či usnesení sp. zn. I. ÚS 873/15, ze dne 5. srpna 2015); dostupné na <http://nalus.cz>.

6 Sdělení Federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb., ve znění sdělení č. 41/1996 Sb.

skutečnost potvrdil i Evropský soud pro lidská práva,⁷ který sdělil, že **stát se musí všude tam, kde vzniklo rodinné pouto, snažit o udržení tohoto pouta**. Vztah dítěte svěřeného od raného dětství do péče poručníků je tedy srovnatelný se vztahem dítěte a rodiče.⁸

Na vnitrostátní úrovni pak právo na ochranu před neoprávněným zasahováním do rodinného života stanoví Listina základních práv a svobod⁹ v ustanovení čl. 10 odst. 2. Ve sféře vztahů mezi rodiči a dětmi je dále konkretizováno ustanovením čl. 32 odst. 4 Listiny.

Na úrovni zákona lze prioritní zájem na péči rodičů o děti nalézt hned v ustanovení § 1 odst. 1 písm. c) zákona o sociálně-právní ochraně dětí, či dále v § 9a odst. 2, § 10 odst. 5 písm. a), § 12 odst. 1 písm. c) nebo § 14 odst. 2 téhož zákona, příp. § 880 a násl. občanského zákoníku. Nelze odhlédnout od skutečnosti, že společné bytí je pro rodiče a jejich děti základním prvkem rodinného života.¹⁰

Shrnuji, že ve světle shora uvedených skutečností je tedy třeba křešení situace nezl. Kateřiny přistupovat s plným vědomím její vazby k poručníkům, kteří ji měli od útlého dětství v péči, k nimž má tak vytvořeny rodinné vazby.

C.1 Návrh na předběžné opatření

Návrh na vydání předběžného opatření podle ustanovení § 16 odst. 1 zákona o sociálně-právní ochraně dětí podává OSPOD soudu za situace, ocitne-li se dítě ve stavu nedostatku řádné péče anebo je-li život dítěte, jeho normální vývoj nebo jeho jiný důležitý zájem vážně ohrožen nebo narušen.¹¹ Je-li to nutné v zájmu dítěte, může soud omezit právo rodiče osobně se stýkat s dítětem, anebo tento styk i zakázat.¹² Tato pravidla je nutno vykládat striktně v zájmu dítěte s tím, že jejich užití je zcela krajním řešením, musí být nezbytné a přiměřené.

Jak konstatoval Ústavní soud ve své judikatuře, **odnětí dítěte** z péče rodičů je považováno za **nejkrajnější opatření a nejinvazivnější zásah** do práva na soukromý a rodinný život ze strany státu. Judikatura Evropského soudu pro lidská práva i judikatura Ústavního

⁷ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci Nazarenko proti Rusku ze dne 16. července 2015, č. 39438/13; § 56.

⁸ Anotace rozhodnutí v Databázi vybraných rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva, rozsudek ve věci Nazarenko proti Rusku ze dne 16.07.2015, č. 39438/13, konkrétně pak odst. 63 uvedeného rozsudku, dostupné z: http://eslp.justice.cz/justice/judikatura_eslp.nsf/WebSearch/569C03B02220F9FFC1257F3B00580FE8?openDocument&Highlight=0.

⁹ Usnesení předsednictva ČNR č. 2/1993 Sb., o vyhlášení LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁰ Sborník stanovisek veřejného ochránce práv: Rodina a dítě. Kancelář veřejného ochránce práv, Brno 2007, str. 51; dostupné z: <http://www.ochrance.cz/stiznosti-na-urady/pripady-a-stanoviska-ochrance/stanoviska-rodina-a-dite/> [cit. 01-05-2019].

¹¹ Podle ustanovení § 452 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních ve spojení s ustanovením § 924 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku.

¹² Podle ustanovení § 891 odst. 2 občanského zákoníku.

soudu¹³ obsahuje podmínky, za nichž k tomuto kroku může stát přistoupit. **Pro takový zásah musí existovat legitimní důvod, musí být v souladu se zákonem (zásada legality) a musí být nezbytný a přiměřený sledovanému cíli.**

Nezbytnost znamená podle Ústavního soudu,¹⁴ že zásah je založen na naléhavé společenské potřebě, která je přiměřená sledovanému cíli – ochraně nejlepšího zájmu dítěte. Může jít o případy, kdy dítě bylo vystaveno například násilí nebo špatnému zacházení nebo kdy byl zjištěn nedostatek citového zázemí. Takový postup je třeba považovat za *ultima ratio*, je umožněn zákonem **pouze v případě absolutní absence péče či její naprosté nedostatečnosti a pouze tehdy, je-li dítě bezprostředně ohroženo.**¹⁵ Jelikož je odnětí dítěte z péče rodiče nejkrajnějším opatřením a je uplatnitelné pouze v nejzávažnějších případech, musí se opírat o dostatečně závažné argumenty motivované nejlepším zájmem dítěte.¹⁶

Při rozhodování ve věcech týkajících se péče o děti má zásadní slovo soud, OSPOD to však nezabavuje jeho odpovědnosti za návrhy soudu předkládané. Je povinen velmi odpovědně posoudit, zda jsou dány předpoklady pro natolik závažné zásahy do rodinného a soukromého života dítěte, jakými odebrání dítěte z péče osob, na něž mají silné citové vazby, a zákaz jejich kontaktu nepochybně jsou. **OSPOD totiž vahou svého úřadu do velké míry rozhodnutí soudu ovlivňuje, obzvláště pak, jedná-li se o předběžné opatření.** V řízení o předběžném opatření si OSPOD musí být vědom značných limitů na straně soudu, který nemá možnost vést běžné dokazování a rozhoduje pouze na základě skutečností, jež byly alespoň osvědčeny^{17,18}, a jsou tedy pravděpodobné.

Z návrhu OSPOD a předběžného opatření na odebrání Kateřiny z péče poručníků vyplývá, že důvodem pro odebrání byla informace o podezření ze sexuálního zneužívání dívek v rodině, které se mělo týkat i Kateřiny. Po odchodu starší Radky (nejprve do ZDVOP a následně do diagnostického ústavu) se Kateřina nechtěla vrátit domů, přestože se pěstouni v mezidobí snažili o její návrat. Očekávali, že až se situace zklidní, Radka se bude chtít vrátit domů. V diagnostickém ústavu se však Radka svěřila, že jí měl syn pěstounů C. A. sexuálně obtěžovat a zneužít. Zároveň uvedla, že se měl sexuálního obtěžování dopustit i vůči Kateřině. Ze zprávy psycholožky diagnostického ústavu zároveň vyplývalo, že neshledala u Radky sklony ke lhaní. Z těchto důvodů OSPOD okamžitě podal návrh na předběžné opatření na umístění Kateřiny do diagnostického ústavu společně s Radkou.

13 Např. náleží Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 2546/10, ze dne 6. září 2011, či náleží Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 3363/10, ze dne 13. července 2011; dostupné na <http://nalus.usoud.cz>.

14 Náleží Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 2546/10, ze dne 6. září 2011; dostupné na <http://nalus.usoud.cz>.

15 Náleží Ústavního soudu ze dne 13. 7. 2011 pod sp. zn. III. ÚS 3363/10; dostupné na <http://nalus.usoud.cz>.

16 Náleží Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 2546/2010, ze dne 6. září 2011, usnesení Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 1831/15, ze dne 21. července 2015; dostupné na <http://nalus.usoud.cz>.

17 Usnesení Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 1831/15, ze dne 21. července 2015, II. ÚS 1831/15; dostupné na <http://nalus.usoud.cz>.

18 Usnesení Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 1548/15, ze dne 10. listopadu 2015: „...*Samotná úprava postupu při vydání předběžného opatření vyžaduje osvědčení nároku navrhovatele a dále musí být prokázány skutečnosti, které odůvodňují naléhavou potřebu zatímní úpravy. Již ze samotné povahy řízení o návrhu na nařízení předběžného opatření vyplývá, že civilní soudy vzhledem ke krátké lhůtě, v níž musí o takovém návrhu rozhodnout, nemohou provádět dokazování, ale vyjdou pouze ze skutečností, jež jsou v době podání návrhu osvědčeny.*“

Ke společnému umístění dívek vyjadřovala poručnice výhrady s tím, že dívky měly v rodině konfliktní vztahy (Radka měla být k ostatním dětem agresivní) a poručnice vyjádřila rovněž obavu z možného ovlivňování Kateřiny. Naopak psychologka diagnostického ústavu doporučila společné umístění dívek. I já zastávám obecně názor, že sourozenci, v tomto případě dívky, které spolu vyrůstaly od útlého dětství v pěstounské rodině, by měli být pokud možno vždy umístěni společně, nebrání-li tomu skutečně vážné důvody. Děti by po odebrání z rodiny a umístění do ústavního zařízení měly mít alespoň částečně zachovánu kontinuitu rodinného života.

Co se týče samotného návrhu na předběžné opatření na odebrání Kateřiny z rodiny, s ohledem na podezření ze sexuálního obtěžování a zneužívání v rodině mám za to, že situace skutečně vyžadovala rychlé řešení v podobě podání návrhu na vydání předběžného opatření s cílem zajistit Kateřině bezpečné prostředí. Dospěla jsem tedy k závěru, že **OSPOD samotným podáním návrhu na předběžné opatření nepochybil.**

Již na tomto místě však musím předeslat, že **závažná pochybení spatřuji v dalším postupu OSPOD spočívajícím v nekomunikaci s poručníky a následném neřešení situace Kateřiny** poté, co se podezření z jejího sexuálního zneužívání nepotvrdilo a stíhání PČR se netýkalo sexuálního zneužívání Kateřiny, jak popisují v kapitole C.2 níže.

K podezření ze sexuálního zneužívání posléze při výslechu Kateřina sdělila, že se nic takového nestalo. Pracovnice OSPOD k tomu uváděly, že události se měly stát před delším časovým úsekem (rok a více), přičemž k výslechu došlo v červnu 2018. S ohledem na mentální postižení Kateřiny vyjadřovaly pochybnost, zda tím její výpověď nemohla být ovlivněna. Tato skutečnost však OSPOD nezavazuje povinnosti další spolupráce s rodinou při řešení situace dítěte. OSPOD měl hledat možnosti svěřením Kateřiny do péče v rámci širší rodiny do doby vyjasnění podezření ze zneužití Radky, jak správně namítala poručnice. Kateřina totiž žila v poručnické rodině od útlého dětství a má vazby i k širší rodině. Poručníci nadto nebyli z žádného důvodu trestně stíháni.

C.2 Jednání OSPOD a Dětského diagnostického ústavu Liberec s poručníky při řešení situace Kateřiny a podávání informací o Kateřině

Poručník má vůči svěřenému dítěti zásadně všechny povinnosti a práva jako rodič, vyjma vyživovací povinnosti. Výjimečně může být okruh povinností a práv poručníka vymezen jinak.¹⁹ Poručník je podle zákona o sociálně-právní ochraně dětí tzv. jinou osobou odpovědnou za výchovu dítěte,²⁰ s níž má OSPOD podle citovaného zákona jednat tak, jako ve stejných situacích jedná s rodiči.²¹ V případě, kdy dojde k zatímnímu odebrání dítěte z péče poručníků, je OSPOD povinen situaci s poručníky projednávat a sdělovat jim veškeré

19 Ustanovení § 928 odst. 2 občanského zákoníku.

20 Ustanovení § 4a písm. a) zákona o sociálně-právní ochraně dětí.

21 Viz ustanovení § 11 odst. 5, § 12 odst. 3, § 13 odst. 1 písm. d), § 14 odst. 2 písm. a), § 53 odst. 3 a 5, § 55 odst. 5, § 59 a zákona o sociálně-právní ochraně dětí

informace týkající se řešení situace dítěte. Totéž platí pro diagnostický ústav.²² Poručník má rovněž právo na informace o dítěti.

Z podnětu a šetření ve věci jsem zjistila, že poručníci měli o Kateřině od jejího odebrání velmi neúplné a nepřesné informace, dalo by se spíše říci, že neměli žádné informace. OSPOD s nimi nastalou situaci a další možná řešení nikterak neprojednával, o odebrání Kateřiny poručníci informoval telefonicky. OSPOD po odebrání Kateřiny již zřejmě nepokládal za nutné a potřebné situaci s poručníky řešit a ani jim poskytovat potřebné informace a vysvětlení. Nabyla jsem z toho dojmu, že s nimi již do budoucna nepočítal pro navrácení Kateřiny do jejich péče, případně si nevěděl s nastalou situací rady. Souvisí to i s realizací a obhajováním dlouhodobého zamezování kontaktu Kateřiny s poručníky (viz kapitola C.3). Z logiky věci a ze zákona o sociálně-právní ochrany však přímo vyplývá povinnost OSPOD projednat s osobami odpovědnými za výchovu dítěte situaci, kdy má dojít nebo dojde k odebrání dítěte z péče.^{23,24} OSPOD se má zabývat možnostmi navrácení dítěte do původního rodinného prostředí. Poručníci, coby osoby odpovědné za výchovu dítěte, mají zároveň právo na informace o dítěti. Na základě stejných principů měl s poručníky jednat rovněž Dětský diagnostický ústav Liberec²⁵ a poskytovat poručníkům o Kateřině informace.

Ve věci tak spatřuji dva základní problémy. Jednak otázku nepodávání informací o nezletilé poručníkům. Poručníci neměli o Kateřině od jejího odebrání z rodiny vůbec žádné, a to ani základní informace, např. o tom, jak se jí daří, o jejím zdravotním stavu, o školní docházce atp. Dále je s podivem, že OSPOD po odebrání Kateřiny rychlým předběžným opatřením poručníky nepozval k projednání věci, aby jim situaci vysvětlil s ohledem na závažnost zásahu do rodinného života a projednal s nimi další alternativy řešení situace. Poručníci neměli ani jasné informace týkající se jejich údajného „zákazu kontaktu s Kateřinou“. Neměli k dispozici dokument, na základě kterého docházelo k dlouhodobému nezákonnému zamezování v jejich kontaktu s Kateřinou, které nemělo oporu v rozhodnutí soudu, případně státního zástupce (viz bod C.3), a nemohli se tak bránit úřední svévoli.

Poručníci věděli pouze tolik, že k „zákazu kontaktu“ došlo na popud PČR, jakékoliv podrobnosti neznali. Nadto je otázkou, proč nemohli mít s Kateřinou minimálně asistovaný styk pro dobu vyšetřování (aby tedy byla jistota, že nedochází k jejímu ovlivňování ze strany poručníků). Kateřina byla v jejich péči od jejího roku a půl a má v rodině silná citová pouta. Znemožněním jejich kontaktu tak došlo k velmi závažnému zásahu do rodinného života Kateřiny a i poručníků.

22 Ustanovení § 26 odst. 1 a 3 zákona č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a preventivně výchovná péče ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů.

23 Ustanovení § 14 odst. 1 písm. c) zákona o sociálně-právní ochraně dětí.

24 Ustanovení § 14 odst. 2 písm. a) zákona o sociálně-právní ochraně dětí: „Obecní úřad obce s rozšířenou působností je povinen před podáním návrhu soudu podle odstavce 1, nebo byl-li návrh podán rodičem nebo jinou osobou odpovědnou za výchovu dítěte anebo státním zastupitelstvím podle zvláštního právního předpisu projednat s rodiči nebo jinými osobami odpovědnými za výchovu dítěte důvody, pro které má dojít nebo došlo k podání návrhu soudu, poučít je srozumitelně a prokazatelně o jejich právech a povinnostech vyplývajících z rodičovské odpovědnosti a důsledcích neplnění těchto povinností...“

25 Ustanovení § 26 odst. 1 a 3 zákona o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy.

OSPOD se dopustil pochybení, když s poručníky po odebrání Kateřiny z jejich péče situaci neprojednal a nijak s nimi neřešil alternativy dalšího řešení situace.

OSPOD a diagnostický ústav pochybily, neboť poručníkům neposkytovaly dostatečné informace o Kateřině.

C.3 Zákaz kontaktu Kateřiny s poručníky

O omezení či zákazu kontaktu rodičů či osob v obdobném postavení s dítětem je oprávněn rozhodovat pouze soud.²⁶ Kromě civilního soudu může v přípravném řízení vydat státní zástupce předběžné opatření o zákazu styku obviněného s poškozeným.²⁷ Ani PČR či diagnostický ústav nemá pravomoc k dlouhodobému omezení kontaktu dítěte s poručníky. Diagnostický ústav je oprávněn přerušit či zakázat pouze jednotlivou návštěvu za situace, pokud by se poručníci při návštěvě chovali nevhodně.²⁸ Jestliže OSPOD považuje za nezbytné v zájmu dítěte, aby kontakty byly dočasně omezeny, např. formou asistovaného styku, měl by podat podnět soudu, který rozhoduje o styku s nezletilým dítětem.

K dotazu, na základě čeho dochází k zamezování kontaktu Kateřiny s jejími poručníky, pracovnice OSPOD při místním šetření sdělovaly, že kontakt neumožňuje diagnostický ústav, a že je to tedy v jeho kompetenci. Rovněž uvedly, že v diagnostickém ústavu údajně mají přípis od PČR, který obsahuje „rozhodnutí o zákazu kontaktu“ (pozn. ve spisu OSPOD tento dokument k dispozici nebyl). Pracovnice Kanceláře veřejného ochránce práv k tomu sdělily, že PČR nemá kompetenci rozhodnout o zákazu kontaktu, a to ani v rámci vyšetřování podezření ze spáchání trestného činu. Pracovnice OSPOD však i přesto v rozhovoru obhajovaly, že podle jejich názoru je zákaz kontaktu potřebný a v zájmu Kateřiny, protože není postaveno na jisto, zda v rodině nedocházelo ke zneužívání, a také z obavy pracovnic OSPOD, zda by případný kontakt s poručníky neměl na Kateřinu negativní vliv (např. z důvodu možného ovlivňování atp.). V této souvislosti je třeba poukázat na skutečnost, že podezření ve věci Kateřiny nebylo jakkoliv potvrzeno a PČR dokonce nevedlo trestní stíhání vůči synovi pěstounů C. A. ve věci Kateřiny, nýbrž jen ve věci Radky. Poručníci nadto nejsou podezřelými osobami ze spáchání trestného činu. **Zcela stěžejní však je to, že diagnostický ústav znemožňoval kontakt nezákonně a OSPOD tomu nezabránil,** byť je jeho povinností dohlížet na dodržování práv dítěte svěřeného do ústavní výchovy a jejich porušení oznámit zřizovateli ústavního zařízení, popřípadě jeho nadřízenému orgánu a soudu, který nařídil ústavní výchovu.²⁹

Zároveň musím znovu zopakovat, že Kateřinu poručníci měli v péči od jejího útlého dětství, a mají tak vzájemné silné rodinné vazby. **Proto pokládám za nepřipustné a zcela nevhodné i samotné obhajování potřeby zpřetrhání veškerého kontaktu Kateřiny**

²⁶ Na základě ustanovení § 466 písm. d) zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů.

²⁷ Viz ustanovení § 88b a § 88m odst. 2 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů.

²⁸ Ustanovení § 23 odst. 2 písm. e) zákona o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy.

²⁹ Ustanovení § 29 odst. 1 a 4 zákona o sociálně-právní ochraně dětí.

s poručníky. Je mi známo, že po uskutečnění místního šetření a značné aktivitě poručníků za pomoci právničky v této věci začal diagnostický ústav kontakt mezi Kateřinou a poručníky umožňovat.

Shrnuji, že PČR v daném případně podala diagnostickému ústavu a OSPOD nesprávnou informaci, na jejímž základě se diagnostický ústav a OSPOD nesprávně domnívaly, že je PČR oprávněna zakázat styk dítěte s poručníky během probíhajícího trestního řízení s jejich synem. Přestože tato situace není z pohledu výkonu sociálně-právní ochrany dětí běžná, s ohledem na závažnost zásahu do rodinného života ve formě zákazu kontaktu měla by být pracovníkům OSPOD a diagnostickému ústavu známa, a nelze tím nesprávnost jejich postupu jakkoli omluvit. Je důležité zdůraznit následující. Ani v takové situaci, kdy úpravu styku žádá orgán činný v trestním řízení, neměl diagnostický ústav pravomoc dlouhodobě zamezovat styku poručníků s dítětem. Povinností OSPOD pak je dohlížet na dodržování práv dětí svěřených do ústavní výchovy, měl tedy uvedený nezákonný stav bezpochyby rovněž zjistit a řešit. Diagnostický ústav a OSPOD měly ve věci spolupracovat. Mohli například o nestandardním požadavku PČR informovat státního zástupce. Zároveň pokládám za nutné v této souvislosti upozornit, že vůči poručníkům žádné podezření ani obvinění vzneseno nikdy nebylo. Trestní stíhání je nadto vedeno pouze ve věci Radky, nikoliv Kateřiny. Nevidím zde tedy žádný důvod pro zákaz ani dlouhodobé omezování kontaktu Kateřiny s poručníky.

Diagnostický ústav se dopustil pochybení spočívajícího v nezákonném zamezování kontaktu Kateřiny s jejími poručníky.

OSPOD se v této souvislosti dopustil pochybení, když nikterak nehájil práva Kateřiny, neboť nijak nezasáhl v situaci nezákonného zamezování v jejím kontaktu s poručníky.

D. Informace o dalším postupu

Zprávu zasílám starostovi Městského úřadu Jablonec nad Nisou a řediteli Dětského diagnostického ústavu Liberec a podle ustanovení § 18 odst. 1 zákona o veřejném ochránci práv je žádám, aby se ve lhůtě 30 dnů od jejího doručení vyjádřili ke zjištěným pochybením a informovali mě o přijatých opatřeních k nápravě. Zpráva shrnuje mé dosavadní poznatky, které mohou být podkladem pro závěrečné stanovisko podle ustanovení § 18 odst. 2 zákona o veřejném ochránci práv.

Zprávu zasílám rovněž stěžovatelce.

Brno 6. května 2019

Mgr. Anna Šabatová, Ph.D., v. r.
veřejná ochránkyně práv
(zpráva je opatřena elektronickým podpisem)